

Jerzy Miziołek

FABRIZIO MANCINELLI (1940–1994)

Fabrizio Mancinelli zmarł dn. 29 maja 1994 r. w Rzymie po kilkumiesięcznej chorobie. Przedwczesna śmierć zabrała znanego historyka sztuki, którego imię pozostanie na zawsze związane z Muzeami Watykańskimi, a szczególnie z konserwacją fresków w najsłynniejszej kaplicy chrześcijaństwa – Cappella Sistina.

Urodzony 11 sierpnia 1940 r., ukończył studia z zakresu historii sztuki na uniwersytecie w Mediolanie. W listopadzie 1965 r. obronił pracę dyplomową na temat: *Iconografia e livelli di linguaggio nella decorazione del complesso abbaziale di Civate*, a w trzy lata później rozprawę doktorską pt. *I Codici miniati della Biblioteca Capitolare di Monza e i loro rapporti con gli scriptoria milanesi dal IX al XIII secolo*. W latach 1967–1972 Fabrizio Mancinelli pracował jako asystent w swojej uczelni, wykładając jednocześnie historię sztuki m.in. w Italian Studies Center of Oregon State System of Higher Education w Pawii, aby w 1972 r. zostać mianowany dyrektorem działów sztuki bizantyńskiej, średniowiecznej i nowożytnej Muzeów Watykańskich. Od tego czasu był także dyrektorem prowadzonych w Watykanie prac konserwatorskich, w tym restauracji malowideł Michała Anioła w Kaplicy Sykstyńskiej i fresków Rafaela w Stanzach. Funkcje te pełnił do końca swoich dni, konsultując telefonicznie rozmaite aspekty prac konserwatorskich i omawiając znajdujące się w druku publikacje.

Fabrizio Mancinelli jest autorem ponad 60 publikacji, w tym wielu książek i artykułów, oraz współautorem katalogów monumentalnych wystaw, które weszły do światowej literatury o sztuce. Należą do nich artykuły o freskach kościoła w Civate („L'Arte”, 15–16, 1971, s. 13–55), wczesnorenesansowych malowidłach w Pinakotece Watykańskiej („Apollo”, 1983, s. 346–357), fresku Rafaela *Koronacja Karola Wielkiego* („Burlington Magazine”, 976, 1984, s. 404–410), książki o Pinakotece Watykańskiej (1981 i 1988), Michała Aniele (ed. Il Fiorino, 1992), *Przemienieniu Pańskim* Rafaela (1979), katalogi wystaw: *Bernini in Vaticano* (1981), *Raffaello in Vaticano* (1984).

Najważniejsze miejsce w jego dorobku zajmują jednak publikacje poświęcone Kaplicy Sykstyńskiej. Oparte na gruntownych poszukiwa-

niach archiwalnych prace Mancinellogo o Sykstyńie ukazały w zupełnie nowym świetle najrozmaitsze aspekty malowideł tego przybytku, proces ich powstawania (włącznie z budową słynnego rusztowania – „pontile”) i ich rozliczne dokonywane w ciągu wieków konserwacje. Zarówno w rozprawach opatrzonych wielką liczbą przypisów i aneksów jak i w krótkich syntetycznych artykułach i notach zawarte zostały tezy, które jakże inaczej pozwalają patrzeć dziś na Michała Anioła – malarza fresków oraz problematykę narodzin i rozwoju manieryzmu. Szczególnie znakomitymi są wśród tych publikacji: książka *Michelangelo. Le lunette e le vele della Cappella Sistina. Liber Generationis Jesu Christi* (1992), napisana razem z A. M. De Strobel, i artykuły – *Rapporto sul Giudizio* („Musei e Gallerie Pontificie, Bollettino”, XI, 1991, s. 219–249) oraz *Osservazioni e le note sul restauro* będący fragmentem ogromnej, trzytomowej pracy zbiorowej *La Cappella Sistina* (1989, t. II, *Gli antenati di Cristo*). Książka ta, ze znakomitej klasy reprodukcjami, ukazała się w kilku wersjach językowych, w tym także w języku polskim, w moim tłumaczeniu (1991).

Pomimo wielu obowiązków Fabrizio Mancinelli znajdował czas na pisanie prac o charakterze popularnonaukowym. Obejmują one bardzo wiele obszarów historii sztuki, czego przykładem są pięknie ilustrowane publikacje o Watykanie (*Vaticano. Storia e Arte*, 1974), katakumbach i kościołach Rzymu (*Catacombe e basiliche. I primi cristiani a Roma*, 1981).

Fabrizio Mancinelli, na samym początku swej kariery, wykładał historię sztuki na uniwersytecie w Mediolanie. Po kilkuletniej przerwie jednak, wraz z rozpoczęciem konserwacji fresków Michała Anioła, stał się profesorem zapraszany na najznakomitsze uniwersytety świata. Wygłosił dziesiątki wykładów w Europie, Stanach Zjednoczonych i Japonii, w których szczegółowo i przekonująco informował o wynikach prac konserwatorskich i ikonografii Sykstyńy. Był on także w styczniu 1993 r. gościem naszego uniwersytetu, wygłaszając dwa znakomite wykłady, pierwszy dla studentów obu seminariów prof. Juliusza Chrościckiego w Instytucie Historii Sztuki, drugi w reprezentacyjnej Sali Senatu w Pałacu Kazimierzowskim. Mówiący płynnie po angielsku Fabrizio Mancinelli, tak samo w Warszawie, jak Londynie czy Los Angeles, szybko pozyskiwał sobie rzesze ciekawych sztuki Michała Anioła słuchaczy, którzy proponowali następne wykłady. Z podobną propozycją wystąpił także nasz uniwersytet.

Swoją ogromną wiedzą o dziełach zgromadzonych w Watykanie, a w szczególności o malowidłach Buonarottiego, dzielił się Fabrizio Mancinelli nie tylko w salach wykładowych i konferencyjnych, ale także w samej Sykstyńie, najpierw na rusztowaniach zawieszonych, jak „pontile” samego Michała Anioła pod sklepieniem, a następnie na rusztowaniach ustawionych przed Sądem Ostatecznym. Rzesze historyków

sztuki i konserwatorów – profesorów i studentów z całego świata dzięki jego życzliwości, mogło patrzeć na twarz powoływanego do życia Adama na sklepieniu i Chrystusa z Sądu Ostatecznego, a także często słuchać jakże wnikliwych uwag tego niezmordowanego dyrektora prac konserwatorskich. Wśród wielu Polaków, którym poświęcił swój czas była wielokrotnie m.in. najwybitniejsza polska badaczka malowideł Michała Anioła, profesor Karolina Lanckorońska i jej stypendyści.

Oprócz większości publikacji Fabrizio Mancinellogo dostępnych w bibliotekach Instytutu Sztuki PAN oraz Instytutu Historii Sztuki UW, ten drugi posiada ofiarowane przez niego kasety video, ukazujące jedno z najważniejszych wydarzeń kulturalnych naszego wieku – konserwację fresków Sykstyńskich, z którymi imię Mancinellogo zrosło się na zawsze.

Fabrizio Mancinelli był żonaty z Polką, Krystyną Młynarską, która, pomimo innej specjalizacji zawodowej, wielokrotnie asystowała mężowi w jego przedsięwzięciach.